

Η υπογραφή της βουλγαρογερμανικής συνθήκης (6 Σεπτεμβρίου 1915) και η επιστράτευση των Βουλγάρων (9 του μήνα) προκάλεσαν την άμεση αντίδραση της ελληνικής κυβέρνησης (Βενιζέλου). Διέταξε επιστράτευση, κάλεσε τις δυνάμεις της Αντάντ να χρησιμοποιήσουν τη Θεσσαλονίκη για στήριξη των Σέρβων και ζήτησε από τον βασιλιά να τιμήσει την υπογραφή του στην ελληνοσερβική συνθήκη (της 19ης Μαΐου 1913). Ο Κωνσταντίνος αρνήθηκε. Η απόβαση των Αγγλογάλλων στη Θεσσαλονίκη ολοκληρώθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου.

Ο Σέρβος αρχιστράτηγος, Ράντομιρ Πούτνικ, διέθετε 200.000 άνδρες και το μόνο που είχε να κάνει ήταν να διεξάγει πόλεμο φθοράς, με την ελπίδα ότι η ελληνική και η αγγλογαλλική βοήθεια θα έφθαναν έγκαιρα. Πληροφορήθηκε ότι ελληνική δεν θα έφθανε ποτέ. Της Αντάντ αργούσε. Κι ο εχθρός οργανωνόταν: Επτά γερμανικές και αυστριακές μεραρχίες μαζεύονταν στη δυτική μεριά, κοντά στην κοιλάδα που σχηματίζουν ο Δούναβης και ο Σαύος. Άλλες επτά γερμανικές μεραρχίες συγκεντρώνονταν βόρεια του Δούναβη. Και δυο διπλές βουλγαρικές ήταν έτοιμες να εισβάλουν από τα ανατολικά σύνορα της Σερβίας.

Η προπαρασκευή πυροβολικού ξεκίνησε στις 5 Οκτωβρίου 1915. Η επίθεση εκδηλώθηκε στις 6 του μήνα. Στις 9, αυστριακές και γερμανικές δυνάμεις κυριεύαν το Βελιγράδι, ενώ οι Βούλγαροι εισέβαλλαν στη Σερβία από τα ανατολικά. Οι Σέρβοι συνεχώς υποχωρούσαν, ενώ οι Αγγλογάλλοι που κινήθηκαν από τη Θεσσαλονίκη να τους βοηθήσουν, κόλλησαν έξω από τα ελληνικά σύνορα όπου τους σταμάτησαν οι Βούλγαροι. Ο σερβικός στρατός εξοντωνόταν. Υπολείμματά του στριμώχνονταν στη νοτιοδυτική Σερβία, με τον Πούτνικ να προσπαθεί κάτι να κάνει, δίνοντας εντολές από το φορείο με το οποίο τον μετέφεραν. Μαζί τους ακολουθούσε ο βασιλιάς Πέτρος.

Οι Αγγλογάλλοι αναγκάστηκαν να γυρίσουν άπρακτοι στη Θεσσαλονίκη (18 Δεκεμβρίου). Η καταδίωξη των Σέρβων από τους Γερμανούς, Αυστριακούς και Βούλγαρους σταμάτησε όταν ό,τι απέμεινε από τον σερβικό στρατό πέρασε στην Αλβανία. Μέσα στον άγριο χειμώνα και διαβαίνοντας δυσπρόσιτα βουνά, οι Σέρβοι έφτασαν στην Αδριατική. Πέρασαν στην Κέρκυρα. Ο Πούτνικ έφυγε στη γαλλική Νίκαια. Πέθανε εκεί στις 17 Μαΐου 1917, στα εβδομήντα του χρόνια.

Η κατάληψη της Σερβίας ολοκληρώθηκε στις 4 Δεκεμβρίου 1915, όταν οι Βούλγαροι μπήκαν στο Μοναστήρι. Οι Αυστριακοί στράφηκαν στο ξεχασμένο Μαυροβούνιο. Ως τις 23 Ιανουαρίου 1916, το είχαν κυριεύσει, με τον βασιλιά του, Νικόλαο, να έχει διαφύγει στο εξωτερικό.

Ο αντικειμενικός σκοπός του αρχιστράτηγου Έριχ Φαλκενχάιν για τη γραμμή Έλβα Ευφράτη είχε επιτευχθεί ως τον ενδιάμεσο σταθμό της Κωνσταντινούπολης. Το τρένο μπορούσε να περάσει από Αυστρία, Σερβία, Βουλγαρία και να φτάσει χωρίς εμπόδια ως την πρωτεύουσα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Η εποποιία του Βερντέν

Στα τέλη του 1915 με αρχές του 1916, ο αρχιστράτηγος των Γερμανών, Έριχ φον Φαλκενχάιν, βρισκόταν σε διάσταση απόψεων με τον αρχιστράτηγο των γερμανικών στρατευμάτων στο Ανατολικό Μέτωπο, Παύλο φον Χίντεμπουργκ, και με τον αρχιστράτηγο των Αυστριακών, βαρόνο Κόνραντ φον Χέτζεντορφ. Ο τελευταίος πίστευε ότι η Αντάντ θα κατέρρεε, αν δεχόταν αποφασιστικό χτύπημα στην Ιταλία. Ο Χίντεμπουργκ θεωρούσε ότι αυτό θα συνέβαινε με την ήττα της Ρωσίας. Η εμμονή του Φαλκενχάιν ήταν ότι οι κεντρικές αυτοκρατορίες είχαν ελπίδες να κερδίσουν τον πόλεμο μόνο αν νικούσαν στη Δύση κι έπαιρναν το Παρίσι.

Για να επιτευχθεί αυτό, πίστευε ότι οι Γερμανοί έπρεπε να πάρουν το Βερντέν, ακρογωνιαίο λίθο της γαλλικής άμυνας και κύριο εμπόδιο για μια γερμανική προέλαση ως το Παρίσι. Η εκεί γερμανική επίθεση ξέσπασε αιφνιδιαστικά στις 21 Φεβρουαρίου 1916. Πέντε ημέρες αργότερα (26 του μήνα), έπειτα από τρομακτικό κανονιοβολισμό, το γαλλικό οχυρό Ντουαγιαμόντ είχε μεταβληθεί σε σωρό από πέτρες, καθώς στη γιγαντιαία επιχείρηση μετείχαν 50 γερμανικές μεραρχίες,. Οι Γάλλοι οχυρώθηκαν σε 18 φρούρια. Μόλις άρχισε η θρυλική και αιματοβαμμένη μάχη του Βερντέν.

Την περιοχή υπεράσπιζε ο Γάλλος στρατηγός Ρομπέρ Ζορζ Νιβέλ (Nivelle), αρχηγός του 3^{ου} σώματος στρατού. Η λυσσαλέα άμυνά του ήταν φανερό πως δεν θα είχε τύχη καθώς εξίσου λυσσαλέες ξεσπούσαν οι επαναλαμβανόμενες γερμανικές επιθέσεις. Τον Μάιο, είχε την έμπνευση να τοποθετήσει υπερασπιστή του Βερντέν τον 60χρονο στρατηγό Φίλιππο Πετέν (Pétain).

Αντιδραστικός από ιδιοσυγκρασία και εκπαίδευση, ο Πετέν καταγόταν από πατέρα αγρότη και είχε φοιτήσει σε θρησκευτικό σχολείο. Είχε όμως περάσει μεγάλο διάστημα ως υπολοχαγός αλπικού συντάγματος, ζώντας στην ύπαιθρο, είχε ζυμωθεί με τους τραχείς άνδρες του και είχε συγκρουστεί με τους στρατοκράτες σε ζητήματα τακτικής. Πίστευε ότι το ηθικό του στρατιώτη και η αποτελεσματική άμυνα είναι πρωταρχικά καθήκοντα του αξιωματικού και ότι η επίθεση απαιτούσε ανωτερότητα της δύναμης πυρός. Αυτά και οι απλοί και καταδεκτικοί τρόποι του με τους κατώτερους τον έκαναν δημοφιλή.

Η κατάσταση ήταν τραγική για τους Γάλλους, όταν ανέλαβε τη διοίκηση στο Βερντέν. Ρίχτηκε με τα μούτρα στη δουλειά, αναδιάρταξε τις δυνάμεις του, βελτίωσε τις μεταφορές, συνέστησε συνετή χρήση του πυροβολικού και ενέπνευσε στους άνδρες του παροιμιώδη γενναιότητα και ηρωισμό. Οι γερμανικές επιθέσεις συντρίβονταν η μια μετά την άλλη και το Βερντέν έγινε το σύμβολο αντίστασης των δημοκρατικών Γάλλων απέναντι στην απολυταρχική Γερμανία. Με τον Πετέν να αναδεικνύεται σε ήρωα.

Οι γαλλικές απώλειες ήταν αφάνταστα μεγάλες. Όμως, και οι Γερμανοί είχαν τρομακτικά σε αριθμό θύματα κι επιπλέον η κόπωση είχε αρχίσει να γίνεται εμφανής. Στις 29 Αυγούστου 1916, ο κάιζερ Γουλιέλμος Β΄ τοποθέτησε τον Χίντεμπουργκ στη θέση του Φαλκενχάιν ως αρχηγού των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων. Ο Έριχ φον Λούντεντορφ παρέμεινε επιτελής του. Μετά τον πόλεμο, θα εντασσόταν στις αντιδραστικές πολιτικές δυνάμεις και θα κατέληγε στους ναζί. Πέθανε το 1937, σε ηλικία 72 χρόνων.

Δέκα μέρες αργότερα (9 Σεπτεμβρίου), έγινε φανερό ότι οι Γερμανοί εγκατέλειπαν την προσπάθεια. Η «μάχη του Βερντέν» έληξε τυπικά στις 18 Δεκεμβρίου 1916. Στη διάρκεια της σκοτώθηκαν 543.000 Γάλλοι και 434.000 Γερμανοί αλλά οι συγκρούσεις είχαν δημιουργήσει τον ήρωα που χρειαζόνταν οι Γάλλοι: Τον Φίλιππο Πετέν. Θα δοξαζόταν και τον επόμενο χρόνο. Όμως η τύχη τού επιφύλασσε, από ήρωας του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου, να γίνει προδότης του Β΄.

Οι νεκροί του Σομ

Καθώς το πρώτο εξάμηνο του 1916 οι γερμανικές δυνάμεις ήταν καθηλωμένες στο Βερντέν,

οι σύμμαχοι της Αντάντ αποφάσισαν διπλό χτύπημα, ταυτόχρονα στο ανατολικό και το δυτικό μέτωπο. Στη Δύση, επιλέχτηκε η περιοχή του ποταμού Σομ που εκβάλλει στη Μάγνη. Η επίθεση εκδηλώθηκε σφοδρή, την 1^η Ιουλίου 1916 (πρώτη μάχη του Σομ). Οι Γερμανοί την περίμεναν. Η επίθεση αποκρούστηκε.

Οι Αγγλογάλλοι έριξαν στη μάχη εκατοντάδες χιλιάδες μαχητές, χρησιμοποίησαν αμέτρητα κανόνια, έριξαν χιλιάδες οβίδες, χρησιμοποίησαν αεροπλάνα αλλά η γερμανική άμυνα κράτησε. Η μεγάλη ανατροπή σημειώθηκε στις 4 Σεπτεμβρίου, όταν έκπληκτοι οι Γερμανοί είδαν να χιμούν εναντίον τους μηχανικά τέρατα που κινιόνταν πάνω σε ερπύστριες και ξερνούσαν τον θάνατο. Τα πρώτα ταγκ, τα «Μαρκ Ι», έκαναν την εμφάνισή τους στα πεδία των μαχών. Ήταν βρετανικά, είχαν κατασκευαστεί από το ναυτικό με διαταγή του Ουίστον Τσόρτσιλ και προκάλεσαν πανικό.

Οι Γερμανοί υποχώρησαν, ανασυντάχθηκαν και αντεπιτέθηκαν. Το μέτωπο σταθεροποιήθηκε πάλι. Η «μάχη του Σομ» έληξε στις 18 Νοεμβρίου 1916. Με στόχο τη διάσπαση των Γερμανών και με τελικό αποτέλεσμα την κατάληψη εδάφους μόλις 15 χμ, βγήκαν εκτός μάχης, νεκροί και τραυματίες, 1.250.000 μαχητές κι από τις δυο μεριές.

Στις 26 Δεκεμβρίου 1916, ο Γάλλος αρχιστράτηγος Ζόζεφ Ζακ Σεζέρ Ζοφρ (Joffre) υπέβαλε την παραίτησή του ως υπεύθυνος (έζησε ως το 1931). Στη θέση του, τοποθετήθηκε ο στρατηγός Ρομπέρ Ζορζ Νιβέλ (Nivelle). Για πέντε μήνες.

(τελευταία επεξεργασία, 7.5.2009)